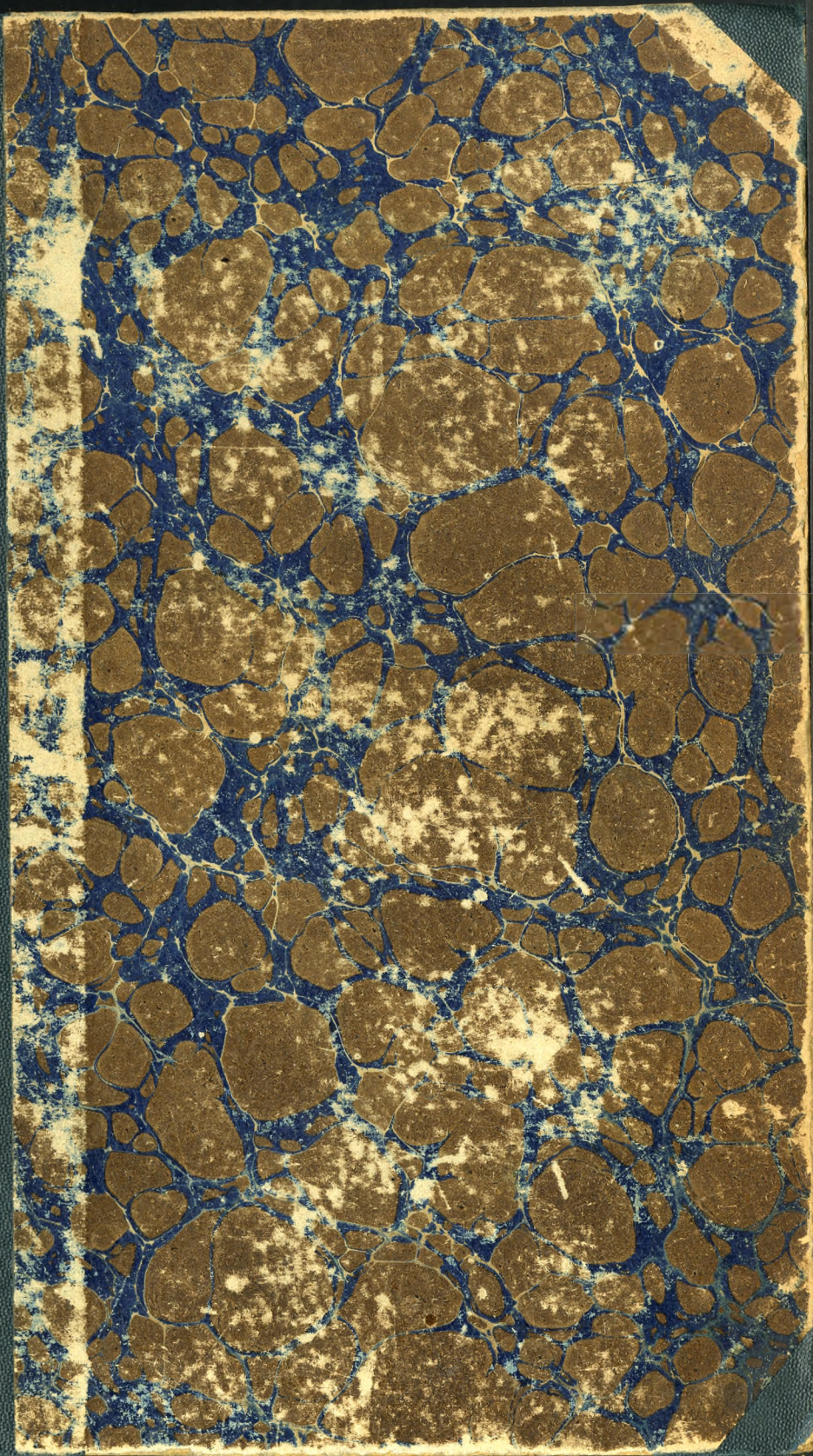

Politikai
röpiratok.

149.

149

1330

Mi a jogunk s milyen legyen a törvényünk
AZ
IRÓI ÉS MŰVÉSZI MUNKA
VÉDELMEBEN.

IRTA

DR. KOVÁTS GYULA budapesti ügyvéd.

V
14.
Különlenyomat a »MAGYAR IGAZSÁGÜGY« 1882. folyamából.

DR. BALLAGI GÉZA.

BUDAPEST, 1882.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

Hold-utca 7. sz.

Mi a jogunk s milyen legyen a törvényünk az írói és művészi munka védelmében.

Dr. KOVÁTS GYULA budapesti ügyvédtől.

A hazai jogban a szellemi munka védelme nem ismeretlen. Még az idegen jog uralmától is eltekintve, világos nyomai vannak annak, hogy a védelem már régebb idő óta létezik. Jogunk története bizonyítja, hogy a védelem szabályozva is lett.

A szabályozást az 1793. évi november 3-án 12157. sz. a. kelt királyi rendelet adta meg.

Ezen legelső tételes jogszabályunknak a létrejötté már arra mutat, hogy abban ne csak a nyomdák vagy még a könyvárússág védelmét lássuk, de azt olybá vegyük, mint mely a szerzők jogai kedvéért is adatott. A királyi rendelet oly alkalomból mondta ki az utánnyomás tilalmát, midőn azért maga a jogaiban sértett szerző Takács Ádám folyamodott.

A legközelebről a nyomtató műhelynek juttatott védelemben a sajtója alól kikerült könyv utánnyomása ellen a szerző védelme és joga is benrejlik. Nemcsak az válhatott a szerző hasznára, hogy olyas valamit adhatott el, mi a nyomda kezén még sem volt bitang jószág. A reimpressio, az utánnyomás tilalma által közvetve a szerző joga is elismertetett. És ez a felfogás elodáig érvényesült, hogy aztán — mint látni fogjuk — a szerző jogát állította előtérbe.

Az 1793. évi rendeletben az írói munkát, a könyvet illető védelem hatályos elismerését lelte. Az utánnyomás nemcsak birság és elkobzás terhe alatt tiltatik, de a kártérítés kötelezettségét kifejezetten is megállapítja.*) De a büntető és magánjogi védelem már

*) *Visum est Suae Maiestati Sacratissimae clementer decernere: ut reimpressio librorum in aliqua typographia introregnana excusorum, tamquam privilegiatis typographis et quaestui librorum noxia, sub gravi pro ratione circumstantiarum dictanda poena, ac in super damni typographo illi cuius typis excusum opus per alterum reimprimeretur, illati refusione circulariter prohibeatur, nisi fors typographus aliquis seu propter defectum exemplarium libri in alia typographia excusi, seu vero elevatum ejus pretium talem*

annál fogva is fejletlen volt, hogy mindkétrendű védelem azon összefüggésnél fogva, melybe a censura intézményével hozatott, a politikai hatóságok ügykörébe esett, a bíróság előtti eljárást, a törvény rendes útját nélkülözte. A védelem a politikai hatóságok kezén a censurával bonyolódott, nőtt össze. Jó részt innét van az, hogy az írói munka védelme a magánjogi keretből majdnem egészen kiesett, hogy a politikai hatóságok discretionális hatalma alatt kezelt jog, az igazi jog, a valóságos magánjog jellegét nem nyerte el. Így aztán nem is csodálhatjuk, hogy a könyvnek juttatott védelem után régibb magánjogi íróinknál hiába kereszélünk. A magánjog nálunk régente is sokkal szilárdabb fogalom volt, semhogy ennek az 1793. évi rendeletben adott védelem — már a rendes bíró előtti eljárás hiányánál fogva is — igazán megfelelt volna.

Már ebben a rendeletben megígérték, hogy az utánnyomásra nézve a hazánk és az örökös tartományok közötti reciprocitást szabályozni fogják. Ez az 1794. évi január 24-én úgy történt meg, hogy kimondatott, hogy a mi Magyarországon nyomtatott, azt az örökös tartományokban sem szabad utánnyomni és viszont az örökös tartományok nyomtató műhelyéből kikerült könyvet Magyarországon.

Rendeleti úton volt tehát az egész védelem megszabva.

Az 1793. évi nov. 3-ki rendeletre kell még ma is visszamenni, hogy a mai jogállapotot, azt hogy az érvényes jog szempontjából miben áll a szellemi munka védelme, kellőleg megérthessük. Persze, hogy akkor attól el kell tekintenünk, hogy a rendelet létrejötte idején a kiváltságos nyomtató műhelyek részére szólott.

Ha a nyomdai üzlet nincs is ma már kiváltságához kötve, a kiváltságos nyomdáknak adott védelmet kell elfogadnunk, hogy a védelmet magát fentarthassuk, hogy tételes jogunkból fejlődött védelem egyáltalán létezzék. Ha nincsenek is ma már kiváltságos nyomtató műhelyek, a létesült védelem ratiója még megmaradt, tehát maga a védelem sem mehetett veszendőbe. Korántsem lehet mondani, hogy cessante ratione legis cessat lex ipsa. A tételes jog fejlődése más országokban is azt az utat követte, hogy a privilegiumok korából eredő védelmet még akkor is megtartotta, midőn a privilegiumok adása már megszűnt. Még ha úgy állott is valahol azelőtt a dolog, hogy szokás volt a könyvre minden egyes esetben privilegiumot nyerni, az ezen alapon elnyert védelmet — minek általánosí

librum reimprimendi facultatem consequeretur; reimpressione in reliquo librorum in exteris provinciis excusorum, et secus admissorum, tametsi tales jam per aliquem gremialium typographorum reimpressi essent, cuius typographo in salvo relicta. stb. stb. Eredetben az országos levéltárban található. Már Toldy (Schedel) említi 1840-ben az „írói tulajdon“-ról írott művében. Közölve a „Magyar Igazságügy“-ben is XI. 611. l.

szabályai voltak — alkalmazták később is, midőn a privilegium kiment a divatból. A mely feltételek alatt azelőtt privilegiumot adtak, azok magokban véve (ipso jure) is olyanokká váltak, melyek által maga a védelem, a jog létesül és megszerzetik.

A jogszabály. az 1793. évi rendelet mai érvényét tehát nem bántja az, hogy a nyomdai üzlet már régebb idő óta nincs privilegiumhoz kötve, sőt az újabb időben teljesen szabaddá vált (1872. évi VIII. t.-cz.).

A kiváltságos nyomtató műhelyek megszűnte a szerző jogának csak kedvezőbb fordulatot adott. A szerzőnek joga egyenesen a hatályosabb védelmet követelhetette. A mint a nyomdára már nem kellett többé privilegiumot kérni, az utánnyomás veszélye is nagyobbá lett. Ehhez járult még, hogy az utánnyomást a censura intézménye sem korlátozhatta többé, mely az „admittitur“ megadásánál a szerző jogára is figyelemmel volt.

Az 1848. évi XIII. t.-cz. a sajtószabadságról, az ugyanazon évi XXXI. t.-cikk a színházak felállításáról s arról, hogy színművek szabadon adathassanak elő, még ezen a téren se legyen censura, gondoskodott.

A sajtótörvény azt is megengedte, hogy 4000 illetőleg 2000 frtnyi biztosíték letétele mellett a kereskedőkről szóló 1840. évi XVI. t.-cz. feltételei szerint bárki is nyomdát állíthasson fel s a könyvárusságot pedig minden különös engedelemtől mentesen, a kereskedés általános szabályai alá helyezte. A szellemi munka szolgálatára rendelt nyomdai munka ha nem is vált még teljesen szabaddá, de minden esetre könnyebben gyakorolhatóvá.

Immár jó elő volt készítve a talaja annak, hogy a minden nyügtől szabaddá lett szerzői jog minél könnyebben érvényesülhessen. Természetes, hogy ily körülmények között a részletes szabályozás elkerülhetlenné lett. Ha ez nem törtant, ugy ennek oka külső körülményekben keresendő. Hisz a magyar törvényhozás már 1844-ben elkészült az e tárgyban javaslatl.

A törvényhozás működésének felfüggesztése okozta azt, hogy a szerző joga törvény gyanánt az Ausztriában már előbb kötelező jogot, az 1846. évi október 19-én kelt osztrák császári patenst kapta. Ezt az osztr. polgári törvénykönyvnek nálunk való behozatala iránt 1852. évi nov. 29-én kelt nyiltparancs VII. czikke állapította meg.

Az 1846. évi patens oly jogállapot mellett tartatott fenn, mely a szabad sajtót nem ismerte. Az 1852. évi május 27-éről való sajtórendtartás sem tartotta ugyan fenn a régi értelemben vett censurát, de mégis megelőzni törekedett mindennemű sajtóvétségnek tekinthető közlést. A praeventiv eljárást alkalmazva az előleges bejelentést szabta elő. Így történt, hogy a patens 1. §-ában a szerzőnek

megadott közzétételi jog csak csonkítva állt fenn. Az, a mi az 1848. évi XIII. t.-cz. 1. §-ában mondatik s a mi ugy a sajtószabadság, mint a szerzői jog eleme, hogy t. i. „a gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti, terjesztheti“, a köz- és magánzsabadság nagy sérelmére hiányzott. A nyomdai üzlet, meg a könyvárusság is csak concessio mellett volt gyakorolható.

Mindamellett a császári patens a szerzők érdekeinek eléggé szolgált, vált hasznára. Már az által, hogy egységes, codificatorius munkálat volt, a rendszerbe öntött törvény erejével hatott, a mi nálunk még eléggé szokatlan volt. Ezenfelül azt az alapot fejlesztette tovább, a melyen hazánkban a szerzőjoga fejlődésnek indult, értjük az 1793 és 1794. évi kir. resolutiokat.

Azt már láttuk, hogy nálunk a szerzői jog védelmére szóló szabályokat nem a törvényhozás alkotta. Ezek a rendeleti jog köréből fejlődtek. Igy történt aztán, hogy az idevágó rendeletek kiadásánál arra voltak tekintettel, hogy az örökös tartományok még hazánkban közös, egyenlő elveken alapuló szabályozás létezzék. A nekünk 1793-ban szólott rendelet nem volt egyéb, mint az Ausztriában 1775. évi febr. 11-én kelt rendelet újabb javított kiadása.

A jogállapot hazánkban meg Ausztriában egymást támogatta, egymást magyarázza. Abból, hogy a szellemi munka védelmének első idejében fenállott közös jogállapot megszűntével Ausztria azt a velünk közös alapot miként fejlesztette tovább, következtetést lehet arra is vonni, hogy mi hol állapodtunk meg, tulajdonkép miben állott az a reánk nézve a későbbi fejlemények által érintetlenül maradott jogállapot.

Ez az Ausztriával közös jogállapot volt az, a mit az 1802-ben kihirdetett osztr. polg. törvénykönyv a kiadói ügylet szabályozásánál alapul elfogadott s mely törvénykönyvnek tanúsága szerint is a szerzői jog még odáig sem fejlődött, hogy az új kiadásra való jog a szerző örököseire átszállhatott volna. (1169. §.)

Ugyanerre vall nálunk is — habár nem elég szabatosan — az országbeli nyomtató műhelyek számára készült utasítás, midőn az új kiadásokról szól: „quod. has (t. i. editiones) tantum auctoribus eorundemque legitimis cessionariis sollicitare licitum est.“

Az 1846. évi császári patens nálunk való behozatala az örökösöket is védelmébe fogta, nekik nyilvánvalón jogokat adott. Oly intézkedés, oly a szerzők joga iránt tartozó elismerés, mi alkalmas volt arra, hogy a jövevény törvényt mindenki szemében legalább is humanistikusnak, a kultura fejlesztésére kiható jelentőségűnek mutassa be.

A mi azelőtt legközelebről csak a könyvek utánnomásának

tilalma volt, abból a császári patens egész önálló kis jogrendszert épített ki. Nem csak a könyv, de az írói mű átalában védetik. Nemcsak az utánnyomás, de már a közzététel joga és különlegesen a nyilvános előadás joga is elismertetik, még a nem tisztességes verseny (*concurrance déloyale*) is ellensúlyoztatik. A jogrendszer nagyobb egészszé válik az által, hogy a művész jogát is felöleli s ezt az író jogával együtt határozza meg, és a szükséges eltérésekkel együtt szabályozza.

Mindezekhez járul még az, hogy az 1852. évi november 29-én kelt nyiltparancs, mely nálunk az osztr. polg. törvénykönyvet behozta XIII. cikkében arról is gondoskodott, hogy „a külállamokkal kötött oly szerződvények, melyek a polgári jogra vonatkoznak“, nálunk is alkalmazandók. Így tehát az Ausztria által már előbből az írói és művészi munka tárgyában kötött nemzetközi szerződések is, minő a pápai államokkal és Sardiniaival 1844-ben létrejött egyezmények az 1846. évi patens során támadott jogállapot kiegészítő részét képezték. Ezek által lőn Magyarország az írói és művészi munka joga dolgában — ha csak ideiglenesen is — először a nagy nemzetközi forgalomba bele vonva.

A pátens, ugy a mint 1846-ban az örökös tartományokban közzététellett, az egész jogvédelmet továbbra is a politikai hatóságok, a közigazgatás kezén hagyta. Ezt akkoron nyilván azon szoros összefüggésnél fogva tette, melyben az már régebben a censura intézményével állott. A szerzői jog akkoron ezen viszony alól annál kevésbé tudta magát emancipálni, mivel a német fejedelmek karlsbadi találkozásakor megállapított s 1819. szeptember 20. óta közzétett cikkelyek által a censura még hatályosabbá vált. Oly jogállapot, minek csak az 1848. év eseményei vetettek véget.

Ugy a mint a pátens nálunk behozatott, ez azon változtatással történt, mely a már előbb életbe lépett 1852. évi büntető törvény, meg az 1853. évi büntető eljárásban foglaltatik. Annak daczára, hogy a sajtó még nem tétellett szabaddá, a jogvédelem kivétellett az u. n. politikai hatóságok kezéből s a büntető bírósági eljárás keretébe tétellett át, mi csak ugy volt lehetséges, hogy a régi értelemben vett censura, még sem állott már fenn.

A mi alkotmányos törvényes uton nem valósulhatott, azt az idegen uralom, mint a maga ajándékát érvényesítheté. Hiába volt azon már az 1844. évben az országgyűlés, hogy a maga javaslatát szentesíttesse. Az hogy eddigelé az intézkedés rendeleti utra tartozott, zavarólag hathatott. A törvényhozási jog nem érvényesülhetett. A mi immár az 1867. évi XII. t.-cikk folytán kétségtelen, az még akkor nehézségekbe ütközött. Annyival inkább sajnálandó körül-

mény, mert az országgyűlés mindkét házán elfogadott javaslat a szükségnek megfelelt volna.

Az 1844. évi törvényjavaslat azon igazságügyi epocha maradványa, mely az 1813. évi büntető javaslatot alkotta. Már ebben a törvényjavaslatban is benfoglaltatik az, hogy a jogvédelem bírósági utra tartozik, a minek czéljára a büntető bírósági eljárást szabja meg. Azt, a mit az 1846-ban keletkezett császári pátens még nem ismert el, a mi csak később az 1852. évi osztrák büntető törv. s az 1853. évi büntető eljárás által éretett el, azt a mi törvényjavaslatunk már 1841-ben törvényerőre emelte volna.

A hazai jog fejlődése ujonnan az 1861-ben tartott országbirói értekezlettel indult meg, mely ideiglenesnek nevezett törvénykezési szabályai 23. §-ában a polgári magánjogra vonatkozó szabályok kiegészítésekép elégségesnek tartotta kijelenteni, hogy:

„Az ész szüleményei is oly tulajdont képeznek, mely a törvény oltalma alatt áll.“

Csak annyit mondott, a mennyi ép egy polgári törvénykönyvben elfér s evvel azt, hogy maga a szerzői jog a polgári jogban csirázdik, a mi az által is igen elmosódhatott, hogy az 1852. évi osztr. büntető törvénykönyv az egész védelmet mint büntető védelmet szabályozta, illetőleg állította előtérbe.

Az ideigl. törv. szabályok értelmében a régi magyar jogállapot az, a mit visszaállítottnak kell elfogadnunk úgy, a hogy ez az idők s az 1848. évi törvények folytán előállott jogállapot következtében módosult.

De az országbirói értekezlet még többet is tett a nélkül, hogy új jogot teremtett volt.

A mi azelőtt csak a könyvek védelméről volt mondva, azt általában az ész szüleményeire vallja. Csak annyit tett meg, a mi a magyar törvénykezési gyakorlat előbb is megtehetett volna, ha azt az időt, a mikor a nyomdákra adott privilegiumnak kora végleg lejárt, túléli s a mit, a mindinkább fejlődő étellel tartva, külön, részletes törvény hiányában megtenni úgy is kénytelen lett volna.

Ha a könyv védelme elismert dolog volt, mi aztán a jogfejlődés menetén oly védelemmé vált, a mi a könyvet önmagától (ipso jure) megilleti, úgy ezt a védelmet az ideigl. törv. szabályok mintegy eleve bíraskodva kiterjesztették az ész szüleményeire általában, melyek közé még a művészet alkotásait is bele kell érteni,

Az imigy kiterjesztett védelemben a fordítás tilalmát is beleértetjük. Ez a szerzői jogból a tiltott utánnyomás analogiájára önmagától resultálhat. Csak hogy így azután arról szó sem lehet, hogy a fordítás tilalma rövidebb időre essék, mint magának a szerzői

jognak a tartama, a mit még a kereskedelmi törvény azon határozata által sem értünk el, mely a kiadói ügylet szabályozásánál a fordítás jogát tárgyalja.

Még ha az ideigl. törv. szabályok általános kijelentésébe ugyan-csak az utánnyomás analogiájára azt is bele vesszük, hogy az előadásra készült mű a jogellenes előadatás ellen is védve látszik, úgy teljesen kimerítve láthatjuk azt, a mit az ideigl. törvk. szabályok 23. § a mondott vagy mondhatott.

A „tulajdon” szavának prononcirozása csak arra mutat, hogy a szerző joga immár megszűnt a privilegiális állapottal összefüggő lenni s így az is elesettnek veendő, hogy felsőbb helyen adott engedelemre, úgy mint régente, a szerző joga más által kihasználható, egész munkája egyszerűen utánnyomható legyen. Az ideigl. törv. szabályok a jogi terminologia legerősebb szavát alkalmazzák, hogy az immár a viszonyok erejénél fogva úgy is végbement változást, azt fejezzék ki, hogy valóságos jogról van szó.

Másnemű változást az ideigl. törv. szabályok nem eredményezhettek, mint a mi ép a változott viszonyok természetéből a már tételes alapon álló szerzői jogra nézve a tételes viszonyok változtatával, a tételes jog keretében szükségszerűleg következett. Így a régi állapothoz képest a szerzői jog tartama az ideigl. törv. szabályok által a szerző halálán túl nem vitetett. Attól meg éppen távol állónak kell tekintenünk az ideigl. törvk. szabályok 23. §-át, hogy ebben szakítva avval a joggal, a mit lehetőleg sértetlenül törekedett visszaállítani, a szerzői jogra a közönséges tulajdonjog elveit proclamálta. Hogy ezt tette volna, erre adat az országbirói értekezlet tanácskozásában egyáltalán nem lelhető.

A később működni kezdett törvényhozás is úgy fogta fel a dolgot, hogy a szerzői jog nem öltötte magára a közönséges tulajdon formáit, tartamát, de idő múltán önmagától elenyészik. Ezt az 1867. évi XVI. t.-cz. által reánk nézve is elfogadott, Ausztria és Franciaország között létrejött nemzetközi szerződés első articulusa eléggé bizonyítja, mely feltételezi, hogy a szerzői jog úgy Franciaországban, mint nálunk, időleges tartamú, itt és ott is csak ilykép védetik.

A régibb magyar jogállapotról kell tehát az ész szüleményeinek adott védelmet magyarázni tudnunk, a minthogy általán véve az országbirói értekezlet a régi jogállapotot tartotta szem előtt, ezt szabályai élén és az 1. §-ban nyilván fel is tünteti.

Azt mindenképp bizonyosnak kell elfogadnunk, hogy a hazai jog szerint sem lehet a szerzői jogot közönséges tulajdonnak venni.

Az alkotmányos törvényhozás működésével a szerzői jogban mélyebbre ható, új jogképződést is kifejező változások mentekvégbé.

Eltekintve attól, hogy az 1867. évi XVI. t.-cikkben foglalt, köztünk és Ausztria között kötött vám- és kereskedelmi szerződés XIX. cikke kimondta, hogy az „írói és művészi tulajdonnak mindkét állam területén leendő kölcsönös oltalma iránt a két törvényhozás utján fog megállapodás történni“, mit az 1878. évi XX. t.-cz. megújított s hogy az 1868. évi XXX. t. cikkben foglalt magyar-horvát kiegyezés 9. §-a „az írói és művészi tulajdont illető intézkedést“ a közös törvényhozás ügyévé tette: az első alkotmányos uton való közrehatás arra, hogy a szerzői jog fejlődése nagyobb, a részletkérdésekre kiható lendületet vett, az volt, hogy az 1867. évi XVI. t.-cz. I. cikke által az Ausztria és Franciaország között 1866. évi december hó 11-én kötött nemzetközi szerződés Magyarországra nézve is kötelezőnek ismertetett el.

Ezen szerződés által, mely az 1878. évi XVIII. s az 1879. évi III. t.-cz. által meghosszabbított és ma is fennáll, a nemzetközi áramlatnak utja hazánkban alkotmányosan is megnyitott. Rajtunk is megesett az, a mi más nemzeteken, hogy a szerzői jog a nemzetközi viszonyok közrehatása folytán részesült hatályosabb, részletesebben szabályzott elismerésben. A belföldi jog fejlődésének utja kívülről lön egyengetve.

A mint egykor Ausztria tett, úgy tettünk mi is. Ausztria már akkor, midőn még rendszeres törvénye nem volt, Sardiniaival s a pápai államokkal, melyek vele együtt szerződtek (1840), oly szerződést kötött, mely által a szerzői jog védelme a belföldi jogállapothoz képest előbbre vitetett; a külföldit és belföldit egyaránt kötelező módon részletesebb szabályokat állapított meg, mint melyek a mindenkori belföldi jogállapot szerint léteztek. Így tettünk mi is akkor, midőn az Ausztria és Franciaország közötti szerződést átvettük, avval a mindenesetre fontos különbséggel, hogy míg a mi szerződésünk egyenesen csak az internationalis viszonyokra vonatkozik, addig az Ausztria által a mai Olaszország egykori államaival kötött szerződés úgy szól, hogy az internationalis szellemi forgalom szabályozása alkalmából magában a nemzetközi jogban adja magát a belföldiek közötti jogot, a nemzetközi érintkezéstől függetlenül is fennálló jogot. Ha a mi szerződésünkben ilyesvalami nem is észlelhető, tagadhatlan tény marad az, hogy a szerződés a belföldi jogra kiható jelentőségű legalább is annyiban, hogy az idegen állammal stipulált jog itt nálunk kerülhet megítélés alá, s hogy legalább ezen a külföldinek belföldivel szemben megradott jog félreismerhetlenül a belföldiek egymásközi viszonyaiban is elismerendő.

A francia szerződés által jutott be a nemzetközi jog utján az írói és művészi alkotásra nézve a ma érvényes jogunkba több

rendbeli tételes szabály, lett több részletes intézkedés mai jogunk alkatelemévé. Az utánnyomás joga mellé a ma érvényes jogunk szempontjából először sorakozik tételesen szabályzott körülírott módon, az előadásra készült műre nézve a nyilvános előadásra való jog.

A jogfejlődés ezen az uton haladtában a természetesen leginkább az internacionális érintkezés szempontjából fontos fordítás kérdését is utjába ejtette. Itt aztán oly tételes jellegű szabályokat vett fel, melyeket a rendszeres törvényünk megalkotásánál igenis felhasználtunk, tételes viszonyaink alapján állva tovább fejleszthetünk. Értjük főképp a fordítás jogát úgy, hogy ennek gyakorlása ahoz van kötve, hogy a szerző jogát fenntartotta, mi a mi saját belföldi jogunk szerint nincs előszabva.

A lapok és folyóiratokban megjelenő cikkek és közlésekre nézve külön, még mindig használható szabályt nyújt, mely szerint nemcsak a fordítás joga, de az utánnyomásra való jog is attól függ, hogy a szerző élt-e a fenntartás jogával.

Mind oly szabályok, közelebbi meghatározások, melyek nálunk egyáltalán hiányzanak.

Ezen nemzetközi szerződés által jelentkeznek nálunk először azon művészeti ágak, melyekre a szerzőt illető védelem kiterjed. Nem ugyan taxativ felsorolása az egyes művészeti ágaknak, de tanúságos exemplificatio.

A szerzői jog biztosítását látja abban, hogy a nyomásban vagy egyáltalán többszörözve megjelent mű beiktatásra (enregistrement) elküldetik, mihez mint feltételhez fűzi a szerzői jogok gyakorlását.

Mind oly fontos intézkedések, hogy figyelmünket már azért sem kerülhetik el, mivel nálunk már létező viszonyok tételes szabályait adják, oly országnak velünk való érintkezésében képezik szabályait, melylyel ezentúl is a legsűrűbb érintkezésre vagyunk utalva. Mi több, ez a nemzetközi szerződés az, mely Franciaország által az európai államok legtöbbszörrel kötött hasonló szerződésekkel csekélyebb jelentőségű rendelkezésektől és stylaris módosításoktól eltekintve megegyezik, s így abban mi az európai nemzetközi szerződések által szentesített azon jogelveket bírjuk, melyek a szóban levő törvényhozási materiát illetőleg általános elismert voltuknál fogva az európai közönséges jog kútfejét képezik. Oly vezérfonál, melynek a megalkotandó törvényen is át kell húzódni s mely minket közvetlenül oda vezet vissza, honnét a szerzői jog világra szóló útja még mai nap is egyengettetik. Itt Franciaországban találjuk meg azt a jogéletet, mely a szerzői jog codificálására a legtanúságosabb.

A Franciaországgal kötött szerződés nálunk azon jótékony

hatással volt, hogy azt az űrt, a mi a mult századból eredő szabályzatunk s a mai jogélet kivánalmai között van, legalább is kifelé való viszonyunkban kitöltötte, s így lehetővé teszi, hogy a hozandó törvény megalkotásánál ne fogadjunk el merőben ismeretlen intézményeket és intézkedéseket. Így is még mindig képesek vagyunk a kor kivánalmainak megfelelő törvényt adni.

Az 1846. évi október hó 19-én kelt császári pátensre is figyelemmel kell lenni. Még mindig az szolgál törvényül az erdélyi részben, a polgárosított határörvidéken, a társországokban. Sőt az annak idején való külön életbeléptetés (1849. aug. 18.) s az 1855. évi katonai büntetőtörvény erejénél fogva, mint a közös hadsereg kötelekében álló személyek joga tekintetik.

De a császári pátens a Franciaországgal kötött, nálunk kötelező jogot alkotó nemzetközi szerződéssel is összefüggésben áll.

Mi a nemzetközi szerződést úgy fogadtuk el, a mint az a nevünkben is szerződött Ausztria által kötött.

Ezt a szerződést főbb pontjaiban helyesen értelmezni csak úgy lehet, ha a császári pátens intézkedéseit ismerjük.

De ha egyebet se akarnánk, mint hogy az 1846. évi császári pátens során fejlődött állapotoknak véget vessünk, szükséges, hogy avval a törvény megalkotásánál elszámoljunk. Franciaország a szerződése erejénél fogva még mindig úgy tekint bennünket, mintha az 1846. évi császári pátens nálunk törvény erejével bírna, ez volna a bennünket nemcsak ő irányában, de a minden áron és mindenkép kötelező jog, ezen a téren bennünket Ausztriával még mindig confundál.

Alkotmányos törvényhozásunk a Franciaországgal kötött szerződés elfogadásán kívül, még más oly törvényhozási munkát is végezett, a mi kihat arra, hogy a szerzői jog törvény által rendeztessék.

A kereskedelmi törvényről szóló 1875. évi XXXVII. t.-cz. megalkotásánál oly térre léptünk, melyen a szerzői jog kérdésével újra találkozunk. A szerzői jog codificatiója újra előtérbe lépett, az multhatlanul megoldandó feladatunkká vált.

A szerző a kereskedelmi törvény és kereskedelmi eljárás által a legtöbb esetben arra van utalva, hogy munkája megérdemlett jutalmát, általában saját jogát a kiadó ellen a kereskedelmi bíróság előtt keresse. Itt a jogok érvényesítése biztos és könnyű szerrel kezelhető szabályokat követel. Ez már magában véve igazolhatja, hogy a kereskedelmi törvény több oly szabályt vett fel, mely tulajdonkép a szerzői jogot illeti.

De bár mennyire is felismerhető a kereskedelmi törvény azon törekvése, hogy a szerző jogaira figyel, intézkedéseiben ezeket is

áthatni törekszik, ezt oly terjedelemben nem tehet, mint egy külön törvény teheti, melynek legfőbb intézkedései a kereskedelmi törvényben nem is volnának helyükön.

A kiadói ügyleten át a szerzői jog nem volt azon oldaláról érinthető, melynél nem ép a kiadói ügylet játsza a legnagyobb szerepet. Az, hogy a szerzői jog mennyi ideig tartson még a szerző halála után, nemkülönben az, hogy a fordítás joga mely időn túl váljék szabaddá, érintetlenül maradtak. Pedig ezek még mindig a legégetőbb kérdések, ha azt tekintetbe vesszük, hogy ép azokra nézve a mai jogállapot egyáltalán nem kielégítő.

Annál, hogy az új kiadásra való jog az örökösökre át ne szálljon, nem maradhatunk meg. Ugy annál sem, hogy a fordítás jogára nézve időhatár ne legyen szabva, különösen akkor, ha magának a szerzői jognak a tartamát, időbeli terjedelmét kiterjesztjük. Már pedig az, hogy a szerzői jog a szerző halálán túl számszerint megmondva meddig tartson, ugyszintén az, hogy meddig illesse meg a szerzőt a fordítás joga, oly kérdések, melyek csak akkor lesznek a mai kivánalmak szerint eldöntve, ha azokra a törvényhozás a maga kathegoricus feleletét megadja. Minden más kérdésben, mely nem annyira tételes természetű, mint az idő megszabása, a törvény hiányát a judikatura úgy a hogy pótolhatná.

Elmondottuk, hogy melyek a jogunk elemei. Ugy találjuk, hogy ezek volnának azok, miket tovább kellene fejleszteni s rendszeres törvénybe foglalni. Magából a meglevőből kell a szükséges jogrendszer kiépítenünk.

Az így érvényesülő jogfolytonosság korántsem fog bennünket azon solidaritásból kizárni, melyben más civilisált népekkel kell hogy álljunk. Jogunk ismertetett elemei jó részben megegyeznek más művelt nemzetek jogi gondolataival, ezekből recipáltattak. Jó részben, különösen az újabb időben közvetlen a külföld behatása alatt fejlődtek. A minduntalan való újabb és újabb receptió azon kellő összefüggést is megzavarja, melyet a jogintézményeknek fejlődésökben kifejezésre kell hozni. Bármily idegen törvény egyszerű átvétele azt az összefüggést is zavarná, a melyben a külön törvénynek a nálunk divó általános jogi rend, a magán és büntető joghoz állnia kell. A szerzői jognak külön való természete daczára is meg kell tartani azon összefüggést, mely által az általános jogrendszerhez viszonylik, teszem örökösödés, vagy az előszabandó büntetések tekintetében. Az idegen törvéyminták csak annyiban lesznek használhatók, a mennyiben a szövegezésénél tanúságosak lehetnek. Ily irányban különösen az 1878. évi belga törvényjavaslat válhat hasznunkra, melyet a több ízben Franciaországban közzétett törvényhozási előmunkálatok mellett sokkal jobban lehetne használni

mint a töredékes francia törvényeket, melyeket az általunk is nyomós tekintetbe veendő kitűnő judicatura saját hazájában olyannyira pótol, hogy az egységes törvényre való törekvéseket is szinte fölöslegessé tette.

Más részt nem kell attól tartanunk, hogy a törvény megalkotása által a külfölddel létesülendő nagyobb solidaritás nemzeti érdekeink ártalmára szolgálna.

Immár a tisztultabb irodalmi közvélemény a nemzeti culturának erősödését nem abban látja, hogy a külföld szellemi kincsei szabad rendelkezésünkre álljanak, melyekkel a közönséget könnyű szerrel el lehessen látni. Ebben ellenkezőleg a nemzeti productió ellensúlyozását látja. Még ha úgy állana is a dolog, a hogy a jog szempontjából mai állapotunk a külföld kincsei kihasználását könnyűvé tenné, nem kellene rajta valami mohón kapni. Ez inkább a nyomdák és kiadók érdekében állhat.

Nemzeti irodalmunk jövője attól függ, hogy a szellemi munka a maga díját elnyerhesse. Erre nézve mi sem volna hatályosabb, mint a külföld jogai iránt a kellő elismeréssel lenni. Az imigyen önálló alkotásra ösztönözött nemzeti munkaerő inkább találna piacra s vevőre.

A törvényhozásnak legközelebb harmadszor nyílik alkalma arra, hogy az irói és művészi munka védelméről gondoskodjék. A törvényhozás feladatának tökéletesen meg fog felelni, ha azt tűzi céljául, hogy röviden összefoglalt elvekben adja azt a jogot, a mi tételes jogunkban már is el van ismervé és a szabatosabb körülírást várja.

Az 1844. évi törvényjavaslat elbukását az alkotmányosan le sem is tárgyalt 1867. évi törvényjavaslat követte. Míg az elsőnek sorsára okul a még nem rendezett közjogi viszonyok szolgálhattak, az utóbtinak mellőzésében annak is lehetett része, hogy még nem volt az új büntetőjogi rendszer készen, mely mellett a szóban levő törvényhozási munka tagadhatlanul könnyebben és rendszeresebben teljesíthető. Ezt azon szoros összefüggés magyarázza meg, melyben egyrészt az irói és művészi munka védelmét tárgyazó törvény büntető határozatainak, másrészt az általános büntető jogi rendnek egymáshoz állniok kell.

A mint szükségessé válik az, hogy a mig magáról a jogról van szó, azt a magánjogi viszonyok rendje szerint s evvel kapcsolatos bírósági eljárás mellett értsük, úgy ott, hol büntetendő cselekvényekről kell intézkedni, ezt az általános büntető jogi rendszer szerint tegyük. Magától érthető, hogy ezen a téren a társországokban érvényes polgári és büntető jogrend lesz az, a mi a meghozandó törvényt kiegészítendő, mi által az, hogy a szerzőjogi mate-

riát az egész magyar királyság területén egy ugyanazon törvény szabályozza, egyáltalán nem szenved csorbát.

Az általános magánjogi renddel való összefüggés a belföldi jogban csak itt-ott szenved módosulást. Nem így a nemzetközi viszonyok terén, hol az a szempont még nem küzdötte ki magát, melyet a közönséges jog elismer, hogy ugyanis bizonyos esetekben külföldi jog alkalmazandó. Arról meg épen le kell mondani, hogy a külföldi munka mindig és mindenütt az ő szülőföldjének a joga szerint védessék. Ily nézet még a nemzetközi szerződésekbe sem ment át; ily védelmet a közönséges magánjog szerint sem tudnánk adni, a közönséges magánjog is csak itt-ott ismeri el a külföldi jog alkalmazhatóságát. Eléggé sajnós már az, hogy a külföldi jog ily korlátolt mérvben való alkalmazhatósága sincs a törvényhozások részéről elismerve, mihelyst az író és művészi productumok védelméről van szó.

Eddigi jogfejlődésünk szerint is a külföldi munka védelmét nem helyezhetjük egészen és mindenben a közönséges jog védelmé alá, mely bizonyos esetekben megköveteli, hogy a bíró idegen jogot fogadjon el törvény gyanánt. A közönséges jog szempontja arra vezetne, hogy lenne eset, melyben a külföldi jogvédelem alatt álló munkánálunk is a külföldi törvény határozatainak megfelelőleg védetnék. Valószínű, hogy az alkotandó polgári törvénykönyv, a külföldi jog alkalmazásának tágabb tért fog adni, mint a mai törvényes gyakorlat. Azon a réven aztán még könnyebben előadhatná magát az az eset, hogy a külföldi szerző a saját joga szerint kérhetne és kapna igazságot. Pedig ez a szempont az európai jogrendszerekben még nem érvényesült. Alig jutottunk odáig, hogy a külföldi munka védelmé egyáltalán elismertetett, hogy a viszonyosság és evvel kapcsolatban az lett kimondva, hogy a külföldi is úgy védessék meg mint a belföldi. Ennyit és nem többet követel a Franciaországgal fennálló szerződésünk, mely még egy jövőben alkotandó törvényre tekintettel sem mond többet (1. §.). Az ily védelem is nem annyira a belföldi törvény, mint a nemzetközi szerződések tárgya, melyek kötésénél kereskedelmi tekintetek is irányadóul szolgálnak. Oly szempont, mely csak a monarchia másik felével való viszonyunkban (1878. XX. t. cz. 19. t.-cikk) nem érvényesül.

A nemzetközi viszonyokra nézve a polgári törvénykönyv keretéből jó részt kieső szabályozás felold bennünket az alól, hogy az alkotandó nagy törvénytűnek a nemzetközi jogot érintő határozatait eleve számba vegyük, ezeket már itt hozzuk szóba, esetleg olyannak ismerjük fel a megoldandó feladatot, hogy az a polgári törvénykönyvre várjon. A polgári törvénykönyvre várni egyéb tekintetknél fogva sem kell. Az egész materia olyan, melylyel nem

vágunk a polg. törvénykönyv alkotása elébe. Mert ezen a téren oly szabályokról van szó, melyek a magánjogi codificatio keretéből kiesnek, mindenütt azt alapítják meg, mi a közönséges magánjogi fogalmaktól eltér, a különlegeset. Ezek aztán akkor is érvényben maradhatnak, ha a közönséges magánjogi rendszer változáson menne át, egységes törvényműben való szabályozás által hatályosabbá lenne. Csak néhol lesz szükség arra, hogy az ép most érvényben levő magánjogi szabályokkal szemben diszponáljunk.

A már eddig megalkotott jogrendszerekben le vannak rontva azon akadályok, melyek eddigelé utjában voltak annak, hogy a most újra kezdeményezés alá kerülő törvény létesüljön.

Azon összefüggés mellett, melyben a leendő törvénynek a főbb rendszerekhez — minő a magánjog, a büntetőjog és az eljárások — állnia kell, most még a törvény önön, az általános jogrendszerekből kieső, kiváló, külön törvényre szánt testének alkatára kell figyelemmel lenni.

Az alkotandó törvénynek azon általánosan ismert elvből kell kiindulni, hogy úgy az írói, mint művészi munka védelme azon alapszik, hogy a szellemi munka védessék, a szellemi munkának maradandó észlelésre megtestesített alkotásai csak a szerző által a szerző jogánál fogva legyenek kihasználhatók. Ennek az alapvető gondolatnak felel meg az, hogy az írói és művészi munka ugyanegy törvényben lelje a védelmét. Ugyanigy fogta fel a feladatot Franciaországban a legislatio elé szánt minden munkálat, mely nem azt tűzte céljául, hogy már létező törvényeket egészítsen ki, de valóságos egészet akart adni, codificationalis munkát akart végezni. Az írói és művészi alkotásnak a szellemi munkában rejlő közös eredete teszi azt, hogy az ennél fogva köztök fennálló benső összefüggés az élet számtalan viszonyaiban nyilvánul. Nem a törvényhozási opportunitás, nem a törvényhozók kijelentéseivel, szavaival való fukarkodás, de a dolog természete késztet arra, hogy az írói meg a művészi munka védelme közül egy-ugyanazon törvény rendelkezék. A mi a szellemi munka egyik vagy másik ágában külön kimondandó, ez a nélkül is megtörténhetik, hogy a törvény egysége áldozatul essék. Igaz, hogy az író, meg a művész gondolata más-más módon nyilvánul, a gondolatot megtestesítő eszközök is mások, s hogy ehhez képest itt-ott külön rendelkezésekre is lesz szükség, de ezek még azt sem teszik szükségessé, hogy a törvényt a szellemi munka két nagy ága szerint két külön részre szakítsuk, a törvényt két külön részben adjuk elő, s így állítsuk össze a törvény rendelkezéseit. Tökéletesen elég, ha az intézkedések illő sorban állanak rendelkezésre. Már a leendő törvénymű, a codificatio kisebb terjedelménél fogva sem szük-

séges az, hogy a könnyebb eligazodás czéljára ép a legszükségesebbnél több beosztás alkalmaztassék. Az a fejezet, mely magukról a jogokról szól meg az, a melyik a büntető határozatokat tartalmazza, elegendő. Ezen felosztás ép megfelelő annak, hogy a leendő törvény magánjogi és büntetőjogi rendelkezéseket fog tartalmazni, melyeknek háttérében a megfelelő nagy jogrendszerek állanak, az általános magánjog és a büntetőjog, mindegyik a maga törvénykezési rendjével.

A létesítendő törvényben és a törvény által az egész országban általában irányadó és kötelező jog képét kell adni. És ez által nem csak azt fogjuk elérni, hogy a jog egy ágában rendezettebb állapotaink lesznek, de azt is, hogy a törvény nem ignorálható nemzetközi jelentőségében, a külföld előtt az ország politikai egységét ép azon állapotainkra vonatkozólag fogja kifejezni, mely állapotainkról eddigelé vagy azt tartották, hogy egyáltalán nem állanak a jog uralma alatt, vagy azokat csak úgy gondolták a jog uralma alatt levőknek, hogy nálunk általában; ép úgy és annál fogva mint Ausztriában, az 1846. évi pátens a kötelező, tehát politikai önállóságunk árán tekintettünk a civilisáló szellemi munka védőiként.

Ezen a helyzeten segíteni az alkotmányos törvényhozás egyik első rendű feladata volt folyton és mindig, ha csak azt a szemrehányást nem akarta magára vonni, hogy a polgári jogok egyik gyöngyét, az írói és művészi munka jogát, nem akarja úgy elismerni a mint ezt az előhaladottabb állami élet magával hozzá.

Ezen szempontnak aztán annyival inkább irányadónak kellett mindig lenni, mert erre bennünket az idegen jog uralma megtaníthatott, mely a szellemi munka jogát az 1846. évi pátensben megcodificáltan ismerte el és hozta be, s ez a jog itt köztünk az idegen jog uralma korában élte azt az időt, a mikor a legjobban volt védve. Különös hogy míg az idegen jog uralma idejéből az u. n. ipari tulajdon (szabadalmak, árúbélyeg, minták) védelme az egész országra örökül maradhatott, (1867. évi XVI. t.-cz. s az 1878. évi XX. törvény-cikk) az írói és művészi tulajdonról címzett 1846. évi pátens csak egyes kisebb területrészeinken maradhatott érvényben t. i. azokon, melyekre az 1861. évi országbirói értekezleten hozott ideigl. törv. szabályok hatálya ki nem terjedett. Lehetetlen, hogy azon emlékek után, melyeket az idegen jog uralma a szellemi munka védelme körül maga után hagyott, az alkotmányos törvényhozás 1867 óta ne lett volna azon, hogy a maga kötelességét teljesítse. Innét van az, hogy az 1868-ban benyújtott, de eredményre nem vezetett törvényjavaslatot köztudomás szerint egy újabb törvényjavaslat fogja követni.

Jogunk eddigi fejleményeiből is kivehetők lesznek azon főbb cleveland, melyekhez képest a törvény meghozandó volna.

